

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Христо Кожухаров д.м.

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна

на дисертация на тема:

**„СПЕЦИФИКА И ДИНАМИКА НА БОЛКОВИТЕ СИМПТОМИ И
ПРЕЖИВЯВАНИЯ ПРИ ПАЦИЕНТИ С ДЕПРЕСИЯ“**

за придобиване на образователна и научна степен „ДОКТОР“ в

професионално направление 7.1 Медицина, по специалност

Психиатрия

ТАТЯНА ИВАНОВА ТЕЛБИЗОВА

Научен ръководител:

Проф. д-р Мариана Димитрова Арнаудова-Жекова, д.м.

Научен консултант:

Проф. Иван Стоянов Александров, д.пс.н.

**МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПРОФ. Д-Р ПАРАСКЕВ
СТОЯНОВ” – ВАРНА**

КАТЕДРА ПО ПСИХИАТРИЯ И МЕДИЦИНСКА ПСИХОЛОГИЯ

Със заповед № Р-109-172/23.04.21 на ректора на МУ Варна, въз основа на доклад с вх.№:102-811/02.04.2021 от протокол от заседание на Катедра по психиатрия и медицинска психология при МУ-Варна, и на базата на решение на Факултетен съвет на Факултета по медицина по протокол №42/19.04.2021 съм избран за председател на Научното жури за защита на дисертационния труд на Татяна Иванова Телбизова на тема: „СПЕЦИФИКА И ДИНАМИКА НА БОЛКОВИТЕ СИМПТОМИ И ПРЕЖИВЯВАНИЯ ПРИ ПАЦИЕНТИ С ДЕПРЕСИЯ“ . На първото заседание на научното жури съм определен да изготвя рецензия по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

1. Актуалност

В своето изследване д-р Татяна Телбизова застъпва важен и актуален проблем за коморбидността на хроничната болка с депресията. Хроничната болка е сред водещите причини за инвалидност в света и по тази причина е здравен проблем с глобален приоритет. Появата на депресия при пациенти с хронична болка влошава ежедневно функциониране, качеството на живот и повишава риска от автоагресияни действия сред тази група пациенти. В тази връзка изследването на влиянието на факторите, които провокират и поддържат хроничната болка е в центъра на изследователския интерес не само в научен, а в клиничен аспект. Пациентите с хронична болка са 20% от населението в света, а сред тях между 30 – 50 % са с изявиени симптоми на депресия. Висок е дялът на неразпознатите случаи на депресия при пациентите с хронична болка – близо 35% според изследване от 2018 г. Тези данни аргументират актуалността на представената от докторанта тема.

Болката и депресията са феномени с общи невробиологични връзки, което доказва необходимостта да бъдат изследвани съвместно. Тези данни провокират нуждата от прилагането на батерия от инструменти за клиничната оценка на болковите и афективните симптоми при пациенти с хронична болка. По този начин биха се редуцирали случаите на клинично неразпознатите и случаи с депресия при пациенти с хронична болка.

Болката като феномен има множество измерения – философски (феноменологични), психологични и биомедицински. В представената от д-р Телбизова дисертация са изследвани тези три измерения, съчетавайки количествени и качествени методи на изследване.

2. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от въведение, 7 глави, библиография и 6 приложения с общ обем 179 страници. Съдържанието на главите от първа до четвърта е разделено на отделни параграфи. Резултатите са представени в 77 таблици и 20 фигури. Списъкът на използваните литературни източници наброява 370 заглавия, от които 16 на кирилица и 354 на латиница.

Във въведението е обоснован изборът и целесъобразността на избраната тема на изследване.

В глава първа е представен литературен обзор, в който докторантът представя развитието в концепциите за същността на болката, предопределящи промяната в общоприетите дефиниции за болката. Представени са общите невробиологични взаимовръзки между феномените стрес и болка, както и биопсихосоциалните аспекти на болката. Докторантът е направил подробен анализ на факторите, имащи отношение за персистирането на хроничната болка, подчертавайки многоаспектността на проблема. Подробно е представена ролята на депресията като водещ психологичен фактор за изявата на хроничната болка от една страна и като депресивен епизод от друга за нейното по-тежко протичане и прогноза. Направен е анализ на качествени изследвания, свързани с преживявания на пациенти с хронична болка. Разгледано е влиянието факторите, имащи значение за формиране на преживяване. Подчертана е ролята на феноменологичните подходи в индивидуалната оценка на пациентите с хронична болка. В изводите на литературния обзор е начертана изследователската рамка на областите и въпросите, свързани с изследователската цел.

Във втора глава са представени целта, задачите, хипотезите, методите, дизайна на изследването, извадката и инструментариума.

Основна цел на изследването е да се изследва влиянието на тежестта на депресията и тревожността (личностна и ситуативна) върху интензивността на болката и тяхното влияние върху спецификата и динамиката на болковите симптоми и преживявания при коморбидни пациенти с хронична болка и депресия.

Поставени са 5 задачи, оформени и съобразени с подпомагането на осъществяването на целта на изследването. Издигнати са четири хипотези.

Изследването съчетава количествени и качествени методи на анализ и интерпретация на резултатите. Методите за събиране на данни са: Hamilton Depression Rating Scale (HAM-D-17), Mini-Mental State Examination (MMSE), Въпросник за оценка на тревожността на Ч. Спилбъргър (STAI) – скала (S) за ситуативна тревожност и скала (T) за оценка на личностната тревожност, визуално аналогова скала за болката (VAS) и полуструктурирано интервю за изследване на болкови симптоми и преживявания. Изследването е фазово, като втория етап се извършва три месеца след първия. Изследваната извадка обхваща 120 лица с хронична немалигнена болка с различен произход, разделена на две групи – група с депресивен епизод и контролна група без депресия.

В същата глава са представени ограниченията и рамките на изследването, където докторанта извежда перспективи за бъдещи изследвания, свързани с представената проблематика.

В глава трета са представени резултатите в таблици и графики, които улесняват възприемането на обработените данни. Особено полезно от клинична гледна точка са данните, доказващи че редуцирането тежестта на депресията намалява интензивността на болката при коморбидни пациенти с депресия. Тези данни подчертават необходимостта от прилагането на антидепресивна терапия, не само за повлияване симптомите на депресия, а и за повлияване на болката. Тежестта на депресията се оказва основна променлива влияеща върху болката и тревожността. Следователно лечението на депресията би могла да се определи като централна концепция в управлението на болката. Предложените скали за оценка са проявяват висока чувствителност и могат да се използват за изследване и динамично проследяване на болковите и афективни симптоми при пациенти с хронична болка и депресия.

Интерес представляват резултатите от контент-анализа, които подкрепят данните от количествените методи. Изведени са специфичните и доминиращи преживявания при пациентите с депресия и тяхната динамика при редукция тежестта на депресията. Изследването доказва, че депресията е фактор за изявата на специфични преживявания при хронична болка.

Докторантът представя модел за изследване на преживяването на болка, обхващащо няколко измерения: сетивност, преживяване по време на болка, функциониране и начин на възприемане на ситуацията по време

на болка. Имайки предвид многоаспектността на едно преживяване, предложеният модел за изследване е оригинален, задълбочен и всеобхватен.

В четвърта глава е представено обсъждането на резултатите. Анализът на данните е съпоставен с данните от литературата. Всеки раздел от анализа завършва с извеждането на обобщени изводи. Обсъждането на данните от контент анализа е съпоставено с данните от количествените методи, използвани в изследването.

В глава пета са изведени изводите от представеното изследване, които имат отношение към поставената цел и начертаните изследователски задачи.

В шеста глава са изведени приноси, имащи научна и научно-приложна стойност:

1. Концептуализация и изграждане на модел за изследване на пациенти с хронична болка и депресия, съчетаващ качествени и количествени методи.

2. Предлагане на комплект от тестови методики за оценка и динамично проследяване на болковите и афективни симптоми при пациенти с хронична болка и депресия.

3. Концептуализация и операционализация на преживяванията, свързани с болката при пациенти с хронична болка и депресия в посока на тяхното декомпозиране до по-ниско йерархично ниво за описание и анализ.

В последната глава е представено заключение, свързано със същността на изследването.

В дисертацията прозира задълбочената ангажираност на автора с поставения проблем.

3. Препоръки към дисертационното изследване

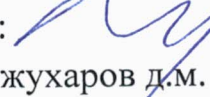
Към дисертационния труд имам препоръка за увеличаването броя на извадката и търсене влиянието на други променливи, които биха имали отношение към проблема.

Приложената документация е пълна, спазени са изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научните степени и заемане на академичните длъжности в МУ-Варна.

4. Заключение

Цялостната структура и приносните моменти в изследването ми дават основание да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури, при успешна защита да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” по специалност Психиатрия на Татяна Телбизова.

Варна
17.05. 2021 г.

Изготвил рецензията:
Проф. д-р Христо Кожухаров д.м.